

פרק כ

הנושא: הבבלים מופיעים כידידי ישראל.

פרק זה ילמדו תחילה בביאור קל בלבד. השיחה תבוא אחר הלימוד הזה.

מחנך: יש בעיות רבות בפרק זה. מרגישים בהן בנקל. אני רוצה שאתם תעוררו אותן.

תלמיד: למה חזקיהו הצדיק עומד למות בגיל צעיר?

מחנך: הגמרא דנה בבעיה זו. הגמרא אומרת שחזקיהו עמד למות כעונש על חטא מיוחד במינו. הוא לא רצה לשאת אשה ולהוליד בנים. הוא ידע כמה הרשיע אביו, וידע ברוח קדשו שבבנו עלולה להתעורר הרשעות של אחז, כמו שהיה באמת (ואולי לא רק של אחז, אלא גם של בית אחאב שיהושפט התחתן אתו).

תלמיד: אם כן שתתבטל מלכות בית דוד?

מחנך: למה? היו עוד משפחות שיצאו מדוד מלבד משפחת שלמה. אמר חזקיהו, מוטב שימלוך מישהו אחר ולא בנו (למעשה היה באמת כך. גדולת ישראל עברה לבנים אחרים ממשפחת דוד. בסוף ימי הבית השני החלה שושלת של נשיאים מבני דוד, שהתחילה מהלל הזקן, ונמשכה עד כארבע מאות שנה לאחר החורבן. נשיאים אלו היו מבני בניו של שפטיה בן אביטל אשת דוד, ולא משלמה). אבל ה' רצה כי דוקא בנו של חזקיהו ימלוך, ותימשך המלכות מבניו של שלמה.

הנביאים והחכמים אמרו לו כי אין מונעים תקלה בדרך זו. האדם צריך למלא את תפקידו במיטב יכלתו, ועל התוצאות לסמוך על ה'. חזקיהו לא נכנע עד לאחר שחלה. אז הוא קיבל על עצמו לשאת אשה וישעיה הנביא השיא לו את בתו, מתוך תקוה שאם יהיה הבן ממוצא שני צדיקים – הוא יהיה צדיק.

אולם לא כן היה, כפי שנראה להלן. המצב הכללי היה מאד מיואש, ורבים מישראל חדלו להאמין שיש טעם להמשיך להיות עם לבדד ישכון ושומר תורת ה'. הם לא יכלו להעלות על הדעת שנחיה ונתקיים עד היום הזה, ועוד עתיד גדול לפנינו.

היש לכם בעיות נוספות?

תלמיד אחד: אני אינני מבין, למה התרגש כל כך חזקיהו מן המשלחת הבבלית?

תלמיד שני: גם היום מתרגשים מאד אם גוי מביע ידידות ליהודים.

תלמיד שלישי: באמת כעס ישעיה על חזקיהו שעשה כן. גם היום לא נכון לעשות ככה.

מחנך: יש לפנינו בעיה עדינה מאד. כל אדם זקוק לידידים. בדרך כלל אין ידידות ממושכת, גם בין יהודי אחד לחברו. זאת אתם יודעים אולי גם מן הנסיון שלכם, אף כי אתם עדיין

צעירים מאד. בין גויים ליהודים הידידות היא עוד יותר נדירה. בדרך כלל הגוי שונא את היהודי. אם בכל זאת הוא מראה ידידות, זה גורם הנאה. אולי אתם זוכרים מי מבית יהודה נהנה מאד מידידות שגילה לו מלך לא יהודי?

זה היה דוד מלך ישראל!

תלמיד: עכשיו אני יודע. דוד שמח שחירם מלך צור שלח לו עצים לבנות בית (שמואל ב' ה יא-יב).

מחנך: נכון מאד. אם אתם זוכרים הסברנו אז כי דוד שמח לא על העצים, כי היה לו די עצים ודי כסף, אלא על העדות שבזה, שהצורים מכירים בגדולת ישראל, שהם גדולים לא מצד עצמם, אלא בגלל שה' הוא איתם.

כך היה במקרה זה. הגמרא אומרת שהבבלים באו אל חזקיה משום ששמעו על הנס שנעשה לו בקומו ממחלתו. אם כן היה משהו רוחני במשלחת זו. מותר היה לחזקיה לשמוח. אולם בכל זאת לא היה צריך להתרגש כל כך, ולהראות להם הכל. עליו היה לדעת שיש להיזהר מן הגויים גם בזמן שהם מראים ידידות, כי הם מוכשרים להשתמש בידידות זו לרעה, כמו שהשתמשו לפני כן הפלשתים בברית עם האבות. בני ישראל לא פגעו בהם, מפני שרצו לשמור על הברית, אבל הפלשתים כן פגעו בישראל. ככה היה גם עם הבבלים.

בכל אופן צריך היה להתייעץ עם הנביא הזקן שבעיר.

תלמיד: האם בעד חטא עדין כזה מגיע עונש חמור כל כך?

מחנך: לא מדובר כאן על עונש. זה היה סיפור דברים בלבד. ישעיה רק הודיע לו מה יקרה בעתיד, בגלל מצב הרוח שהשתלט בארץ מעת גלות עשרת השבטים. דרוש היה תיקון יסודי ופנימי בכל אורחות החיים, וכל השגיאות שנעשו מיום כיבוש הארץ ומתן התורה. לא היו סיכויים שכך יהיה, על כן היה החורבן כמעט בטוח. הוא נועד לבוא על ידי הבבלים, על ידי אלו שהופיעו עתה כידידים.

תלמיד: אני אינני מבין את דברי חזקיה "טוב דבר ה' אשר דברת וגו' הלא אם שלום ואמת יהיה בימי" (פסוק ט). לכאורה הם דברים אנוכיים מאד, כמו שיש פתגם "לא אכפת לי אם אחרי יבוא מבול". אדם צדיק צריך לדאוג גם לעתיד.

מחנך: הנה היום למדנו שחזקיה דאג מאד לעתיד, ומשום כך ביקש אפילו שלא להוליד בנים. אולם בכל זאת נאמר לו שאין זה עניינו. עליו לשקוד לעשות הכל מה שבידו, ולהשאיר את היתר ביד ה'. חזקיה אמר, אני מודה לה' על שאוכל לעשות בימי כל מה שביכולתי ובדעתי, כדי להקטין במקצת את הרעה, וכדי לחזק את העם לקראת העתיד.

כך היה עם חזקיה. אבל כאשר פשטה הידיעה על הנבואה הזאת בין העם, השתרר דכאון רב מאד, כי אמרו, הנה עדיין לא נחנו מפורענות גדולה אחת, וכבר מודיעים לנו על פורענות שניה. מה טעם יש לחיים כאלה? האם לא צדק אחז, שאמר שכדאי יותר שיהפכו ישראל לעם ככל העמים? כדי לעודד את ישראל נשלחו אז על ידי ישעיה נבואות הנחמה הגדולות הכתובות בספרו, והמתחילות במילים "נחמו נחמו עמי" (מ א).

(מפני שנבואות נחמה אלו קשורות היו למאורעות שבימי חזקיה, נכתבו גם בספר ישעיה אותם הדברים כמעט, הכתובים כאן בספר מלכים. על ידי התיאורים האלה אנו מבינים את כוונת נבואות הנחמה, ראה המבואר שם.)

פרק כא

הנושא: חמישים וחמש שנים מרות למלכות יהודה.

פרק זה ילמדו בפירוש קל, בתוספת שיחה קצרה.

מחנך: ארוכה היתה מלכות מנשה, אשר מלך בהיותו בן שתים עשרה שנה, ונמשכה חמישים וחמש שנה. אין לנו פרטים רבים על מה שנעשה בארץ בימיו, אולם דבר אחד ברור, אף כי נבואות הנחמה של ישעיה נפוצו בארץ, זה לא סילק את היאוש שגבר בעם מזמן גלות עשרת השבטים.

השבטים הגולים ישבו לא רחוק מהארץ, כי אשור איננה רחוקה. השלטון האשורי התפורר לאט לאט. מסתבר כי אילו רצו עשרת השבטים לחזור לארץ – יכלו לעשות כן. אפשר גם שמעטים חזרו. אולם רובם הגדול לא חזר. הדור שגלה – הזדקן ומת בגלותו. הדור החדש לא הכיר את הארץ, ולא ידע לשם מה עליו לחזור, בפרט כאשר שמע שגם על הנשארים, בני ממלכת יהודה, נגזרה גזירת גלות. ביותר נראה להם כמחוסר טעם לחזור לארץ בימי מנשה, שחלק גדול מימיו היה כמעט עובד אלילים גמור, ועודד את ההתרחקות מדרך ישראל.

לא ידוע לנו באיזו מידה עשו עשרת השבטים סדרים שהתורה תתקיים בידם. לא דבר קל הוא לקיים תורה בגולה, בימינו כבר יש מסורת ארוכה של חיים כאלו, ואיך שהוא מסתדרים. מה היה אתם? אין לנו היסטוריה מהם.

אולם כפי הנראה טוב היה להם בארץ גלותם, שבטבעה לא נבדלה הרבה מארץ ישראל, כמו שביאר זאת רבשקה (לעיל יח לא-לג).

יש לשער שהתבוללות רבה היתה בעשרת השבטים. גם עובדה זו השפיעה לרעה על אנשי יהודה, שאמרו, כשם שאומרים רבים גם היום, שלא כדאי להיות יהודים.